فرهیختگان
@farhikhtegandaily
WWW.FDN.IR

معرفی ۸ کتاب عاشورایی تاریخی

کتاب‌هایی که روضه می‌خوانند

لهوف

در میـــان مقاتل، لهوف ســید بن‌طـــاووس، از معتبرترین‌ها و البته موجزترین‌هاســـت و ترجمه سیداحمد فهری را می‌توان روان‌ترین برگردان آن به زبان فارسی دانست. وی واژه «لهوف» را به آه‌سوزان ترجمه کرده‌است. لهوف را نمی‌توان یک اثر تاریخی دانســـت و اگر کسی بخواهد به‌عنوان یک کتاب تاریخی به این منبع مراجعه کند با پرســـش‌های بسیاری مواجه می‌شود. به‌طور مثال بخش‌هایی از اتفاقاتی که در زندگی امام حســـین(ع) افتاده به دلیل همان مختصر بودن کتاب مطرح نشده است. سید بن‌طاووس، کتاب را با نگاهی عرفانی نگاشـــته و از همین رو است که عنوان هر بخش را «مســـلک» نامیده است. مسلک اول را با حوادث قبل از ماجرای عاشـــورا؛ ولادت امام حسین (ع) و مراســـم ولادت او؛ تعبیر خواب ام‌الفضل و گریه شـــدید پیامبر(ص) بر امام مولود آغاز کرده است و در مســـلک‌های بعد زمانه پس از شهادت امام حســـن، حج و سخنرانی امام حسین در مکه... و نهایتا آنچه در روز عاشورا در کربلا بر امام و اهل بیت او رفت را مسلک به‌مسلک آورده است و در پایان نیز تدفین اجساد مطهر شهدای کربلا را شرح داده است. لهوف اینجا به پایان می‌رسد و ما می‌مانیم و آنچه بر خواهر بهترین برادر رفته است. الشام... الشام... الشام...

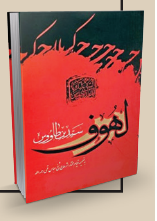

در کربلا چه گذشت؟

شـــیعیان شـــیخ عباس قمی را با مفاتیح الجنان می‌شناســـند اما حق او بر گردن شـــیعه بیش از اینهاست. شیخ عباس، مقتلی مفصل‌تر از لهوف به یادگار گذاشته با نام «نفس‌المهموم» که نامش برگرفته از حدیث امام صادق(ع) است که فرمود: «نَفَسُ المَهموم لظُلمنا تَســـبیحٌ وَ همُه لَنا عبادَةٌ وَ کتمـــانُ ســـرِّنَا جهَادٌ فی سَـــبیل الله» ترجَمه: نَفَس کسی که به خاطر مظلومیتِ ما اندوهگین شود تسبیح اســـت، اندوه بر ما عبادت اســـت و کتمان و پوشـــاندن راز ما جهاد در راه خداست. نفس‌المهمـــوم از لهوف مفصل‌تر و از همین روی به لحاظ تاریخ‌شناســـانه دقیق‌تر است. آغازش همانند لهوف با ولادت امام است اما پایانش با قیام مختار خاتمه یافته. باب اول، حاوی دو فصل است فضایل امام حسین(ع) و همچنین ثواب گریستن در عزای امام حسین و لعن قاتلان وی. باب دوم، حاوی رخدادهایی اســـت که بعد از بیعت کردن مردم با یزید بن‌معاویه تا شهادت امام حسین(ع) اتفاق افتاده اســـت. این بـــاب مفصل‌ترین باب کتاب و در ۲۰ فصل تنظیم شده است. باب سوم، حاوی وقایع بعد از شهادت امام حسین(ع) است. باب چهارم، حاوی رویدادهای پس از شـــهادت امام حســـین(ع)، مانند گریســـتن آسمان، ناله فرشـــتگان و گریستن جنیان است. باب پنجم، درباره فرزنـــدان و زنان امام و فضیلت زیارت آنها و همچنین ستم حاکمان ظالم در تخریب بارگاه حسینی اســـت در خاتمه کتـــاب، قیـــام توابین و قیام‌مختار شرح داده شده است.

فتح خون

ســـیدمرتضی آوینی روایت فتح را که ساخت و شب‌های جمعـــه از تلویزیـــون پخش می‌شد، خیلی‌ها او را نمی‌شناختند. گرچه در بین اهالی ســـینما و روشنفکران(به اعتبار گذشـــته‌اش) سرشـــناس بود اما در میان توده مردم، ناشـــناس بود. روایت فتح، نریشن‌هایی داشت که با صدای آسمانی آقا مرتضی خوانده می‌شـــد. نریشـــن‌ها را هم خودش می‌نوشت. بی‌دلیل «سیدشهیدان اهل قلم» نشده است. با همان نگاه که نریشن‌های روایت فتح را نوشته، کتاب عاشـــورایی «فتح خون» را نوشته و همان جوش و خروش در لابه‌لای صفحات کتاب موج می‌زند. «فتح خون» باشهادت شهید آوینی ناتمام می‌ماند. محرم امسال محمود کریمی، مراسم هیـــات خود در چیذر را بـــا نوحه‌خوانی از متن همیـــن کتاب آقا مرتضی آغاز کرد. او فتح خون می‌خواند و عزاداران ســـینه می‌زدند. فتح خون روایت تاویلی از «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» است. کتاب شامل دو بخش توصیفی و تحلیلی است. بخش اول شرح آنچه از رجب‌المرجب تا محرم‌الحرام سال ۶۱ هجری قمری است. این بخش بیشـــتر اهمیت ادبی دارد اما بخش دوم از زبان راوی اســـت که تحلیل می‌کند هرکس را عاشـــورایی اســـت... . این بخش بی‌شک از خواندنی‌ترین مطالبی اســـت که در باب کربلا به رشته تحریر در آمده است. راوی: قافله عشق در سفر تاریخ است و این تفسیری است بر آنچه فرموده‌اند: کل یوم عاشـــورا و کل ارض کربلا... این سخنی است که پشت شیطان راً می‌لرزاند و یـــاران حق را به فیضان دائم رحمت او امیدوار می‌سازد. ... و تو، ای آن که در سال شصت‌ویکم هجری قمری هنوز در ذخایر تقدیر نهفته بوده‌ای و اکنون، در این دوران جاهلیت ثانی و عصر توبه بشریت، پای به سیاره زمین نهاده‌ای، نومید مشو، که تو را نیز عاشـــورایی است و کربلایی که تشنه خون توست و انتظار می‌ کشد تا تو زنجیر خاک از پای اراده‌ات بگشایی و از خود و دلبستگی‌هایش هجـــرت کنی و به کهف حَصینِ لازمان و لامکان ولایت ملحق شوی و فراتر از زمانَ و مکان، خود را به قافله سال شصت‌ویکم هجری قمری برسانی و در رکاب امام عشق به شهادت رسی... .

الرحیل! الرحیل! اکنون بنگر حیرت میان عقل و عشق را! اکنون بنگر حیرت عقل و جرأت عشق را! بگذار عاقلان ما را به ماندن بخوانند... راحلان طریق عشـــق می‌دانند که ماندن نیز در رفتن است. جاودانه ماندن در جوار رفیق اعلی و این اوست که ما را کشکشانه به خویش می‌خواند... راوی: عقل می‌ گوید بمان و عشق می‌ گوید برو و ایـــن هر دو، عقل و عشـــق را، خداوند آفریده است تا وجود انسان در حیرت میان عقل و عشق معنا شود، اگرچه عقل نیز اگر پیوند خویش را با چشمه خورشید نَبُرد، عشق را در راهی که می‌رود، تصدیق خواهد کرد؛ آنجا دیگر میان عقل و عشق فاصله‌ای نیست.

زهرا شعبان‌شمیرانی
روزنامه‌نگار

در روایت‌ها آمده اســـت که آدم(ابوالبشر) و نوح(پیامبر) متوسل به «حسین ما» شده‌اند. خاتم انبیا هم با «حسین منی و انا من حسینی» تکلیف را روشن کرده است و حضرت صدّیقه، حضرت مادر... فاطمه، فاطمه است و حسین ما، حسین فاطمه است... و خدا هم که روضه‌خوان و عزادار حسین است. محرم رستاخیز عام است. از راه که می‌رسد عالم روضه‌خوان می‌شود. بادها نوحه می‌خوانند. دیوارها سیاه‌پوش می‌شوند. طبل‌ها بر سر می‌کوبند. علم‌ها سرگردان کوچه و خیابان می‌شوند. سماورها جوش و خروش می‌کنند. کلاه‌ها از سر برداشته می‌شوند. مرزها در هم می‌شکنند و حسین(ع) می‌شود محور عالم. این است ترجمان «حب الحسین یجمعنا.» روضه‌ها این داغ‌های بر دل نشسته، سینه‌به‌سینه و نسل‌به‌نسل، آن نبأعظیم را به آدمیان رسانده‌اند و قلم‌ها... و قلم‌هایی که جمله‌به‌جمله آن روضه‌ها را گریســـتند، مظلومان مقتدرند که در میدان فراموشی زمانه، شمشیر زده‌اند. این چنین است که کتاب‌ها هم روضه‌خوان حسین شده‌اند.

قیام حسین(ع)

این کتاب به اعتبار نویســـنده تاریخ‌دان و معاصرش، سیدجعفر شهیدی، اغراق نیست اگر بگوییم یکی از بهترین تحلیل‌ها درباره چرایی قیام حسین بن‌علی است. نویسنده از مهم‌ترین اساتید تاریخ است و آثار او همیشه دریچه جدیدی به روی تاریخ گشوده است. شاید مطالعه این عبارات از نویسنده در مقدمه کتاب انگیزه‌بخش باشد: «درباره علل این رویداد، عقیده من نیز مانند دیگر تاریخ‌نویسان گذشته و بعض تاریخ‌نویسان امروز بود، لیکن بررسی چند واقعه در تاریخ ۵۰ ساله آغاز اسلام، سبب شد که این حادثه را نیز به گونه‌ای دیگر بررسی کنم تا علل حقیقی آن را چنانکه بوده است بیابم. نتیجه این بررسی‌ها این شد که دانستم بخش مهمی از حادثه‌های تاریخ اسلام-به‌خصوص از آغاز تا عصر اول عباسی-نه چنان است که تاریخ‌نویسان گذشته به قلم آورده‌اند و نه آیندگان آن را به‌عنوان اصل مسلم پذیرفته‌اند.»

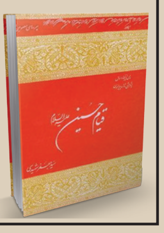

حسین عقل سرخ

حســـن رحیم‌پورازغدی از مغزهای متفکر جریان انقلابی اســـت که در اوایل دهه ۸۰ با ســـخنرانی‌های مستدل و صریح، باب جدیدی از روشنگری را به روی جامعه جوان گشود. جامعه‌ای که پس از جلال آل‌احمد و مرتضی مطهری و علی شریعتی، تشنه روشنفکر انقلابی بود. روشنفکری که خواب را از سر، بپراند و چرت‌ها را پاره کند. «حسین عقل سرخ» مجموعه پیاده و تنظیم شده سه نشست رحیم‌پورازغدی با دانشجویان در محرم ســـال ۱۳۸۰ است با موضوع: ۱-با «عقل» در عاشورا ۲-عاشورا، پایان تاویل ۳-حسین از مستضعفان می‌گوید.

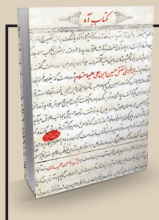

کتاب آه

یاســـین حجازی دمـــع السّـــجوم را بازخوانـــی کرده و بـــدون حذف بخش یـــا بخش‌هایـــی از آن ســـعی کـــرده یک مقتل اصیل اما امروزی، منســـجم و سرراست بنویســـد. خـــودش می‌گوید: «مـــن در این بازخوانـــی، خـــط حادثه را پر رنـــگ کردم و به ترتیـــب و توالـــیِ وقوع حادثه‌هـــا دقّت کردم و گشـــتم آدم‌هایـــی رَا که اسم‌شـــان در اوّل حادثـــه یک چیـــز بود و در اثنـــای حادثه یکَ چیـــز و در انتهـــا یک چیزِ دیگـــر، یکی کردم و نقل‌هـــای پراکنـــده درَ جای‌جـــای کتاب را بی‌آنکـــه از جزئیـــات هیچ کدام‌شـــان بزنم تجمیـــع کـــردم و ردّ نقل‌هایـــی را کـــه با هم نمی‌خوانـــد، در کتاَب‌هـــای دیگـــر گرفتـــم تـــا نقـــل معقول‌تـــر و مشـــهورتر را بیـــاورم و تاریخ‌هـــاَ را تـــا آنجا کـــه می‌شـــد همخوان کـــردم و جای‌هـــا، مرزها، منزل‌ها و شـــهرها را روی نقشـــه آوردم تا کروکـــی حادثه معلوم شـــود و رجزهایـــی را که ترجمه نشـــده بود یا ترجمـــه‌اش واضح نبود، دوبـــاره ترجمه کردم و رسم‌الخط را یکدســـت و پاراگرافبندی کردم و نقطه‌گـــذاری کـــردم و اعـــراب گذاشـــتم و توضیح‌هـــا و تحشـــیه‌هاَ و پاورقی‌هـــا را کنار گذاشـــتم و مکرّرات و عبـــارات عربی‌ای را که حذف‌شـــان به ســـاختارِ متن لطمه نمی‌زد، حذف کردم.» «پاراگراف‌هـَــا را «نگاتیو»هایی فـــرض کردم که با حفـــظ ترتیب و ضرباهنگ و تعلیق بایـــد به هم می‌چِســـباندم و همه فکر و ذکـــرم این بـــود که صفحات بـــرای خواننده راحـــت و بی‌وقفه ورق بخورد و یـــک بار برای همیشـــه معلوم شـــود «اتفاق» چگونه افتاد.»

یاســـین حجازی در کتـــاب «آه» تلاش کرده تا بی‌آنکه به متن دمع‌السجوم دســـت بزند، آن را از نو برســـازد تا از شکل کتابی صرفا در زمره کتب علما و محققـــان، بیرونش بیاورد. او - به گفته خـــود- تصویرها، نامه‌ها و دیالوگ‌ها را از متن دمع‌السّـــجوم جدا کرده است: تصویرها مثل تصویر محمّدابن‌حنفیه، وقتی سحر طشت آبیِ روبه‌رویَ اوست و دارد وضو می‌گیرد و همانَ لحظه می‌شـــنود که حسین از مکه خارج شد و اشـــکش در طشـــت می‌چکد و نامه‌ها مثل نامه‌ای که یزید ابن‌معاویه پنهانی به عبیداللّهَ ابن‌زیاد می‌نویســـد و اتمام حجّت می‌کند که یا حسین کشته می‌شـــودَ یا زیرش می‌زند که زیاد از ســـر خانواده‌شان اســـت و نطفه حرام شخص ابوسَفیان است و دیالوگ‌ها مثلِ آنچه ردوبدل می‌شود میان خولی و زنش وقتیَ خولی پس از مدّت‌ها به خانه می‌آید و زنش در بســـتر از او می‌پرســـد که چه خبر و او می‌گوید ثروتی هنگفت برایش آورده و زنش می‌گوید چه ثروتی و خولی می‌گوید سر حسین ابن‌علی را با خودش آورده و همین حالاَ گوشه حیاط است.

ایـــن کتـــاب در کنار لهـــوف و نفس‌المهموم، خواندنی‌ترین مقاتل به زبان فارسی است.

هم‌رزمان حسین(ع)

امام صادق(ع) همرزم حســـین است. در میدان حسین است؛ موســـی بن‌جعفر، امام جواد، امام هشتم(ع) همرزم حسین هستند، در میدان حسین ودوشادوش حسین. همرزمان حسین، هم‌دل‌های حسین، پا در رکابان پیکار با ظلم، طلاق‌دهندگان دنیا، زندگی‌ها، آرامش‌ها، راحتی‌ها، آسودگی‌ها، عافیت‌ها، پول‌ها و مقام‌هـــا. امام صادق در کنار حسین است و با همان دشمنی می‌جنگد و مبارزه می‌کند؛ با همان دستی که حسین را شهید کردند، او را هم شـــهید کردند؛ منتها در دو میدان و مهم این اســـت. کتاب «همرزمان حسین» ۱۰ گفتار از آیت‌الله خامنه‌ای در تحلیل مبارزات سیاســـی امامـــان معصوم در محرم‌الحـــرام ۱۳۹۳ هجری قمری مطابق با بهمن ۱۳۵۱ هجری شمسی در تهران است. آیت‌الله خامنه‌ای با خلق تعبیر «انسان ۲۵۰ ســـاله» معصومین پس از رسول اکرم(ص) را به منزله یک انســـان می‌دانند که از سال ۱۱ تا ۲۶۰ هجری قمری همواره در حال «جهاد» با ظلم و انحراف و مبارزه سیاسی حاد ممتد و با طواغیت است. آیت‌الله خامنه‌ای در سال ۱۳۵۰ به این بعد مهـــم در زندگی ائمه پی برده بودند. این کتاب نیز سلسله سخنرانی‌ها درباره اهمیت شناخت صحیح امامان و توطئه دشمنان برای تحریف چهره مبارزاتی آنان، معنـــای جهاد و مقصود از مجاهدت ائمه(ع) اســـت. اهل فن خود حدیث مفصل را از این مجمـــل می‌خوانند و «همرزمان حسین» را درمی‌یابند.

عزاداری‌های نامشروع

جلال آل‌احمد را با غرب‌زدگی بشناسیم. جلال، محور کانون نویسندگان بود. خودش بانی این جمع بود اما شهامت ایســـتادگی در برابر کج‌روی‌های آنان را داشـــت. جلال، حر ادبیات ما بود، آنچنان که آوینی علیه تاریک‌اندیشـــی روشنفکران برج عاج نشین زمان شورید، جلال آل‌احمد هم علیه روشنفکری نامشـــروع موضع داشت و به قدری روشنگری‌هایش موثر واقع شد که پس از مرگش جریان‌ســـاز شـــد و کینه جلال هـــم در جریان روشنفکری تداوم یافته تا جایی که بعد از نیم قرن از مرگش هنوز او را سانسور می‌ کنند همچنان که در حیاتش بایکوت بود. چرا؟ چون مذهبی بود ولی متحجر نبود. خسی در میقات را نوشت و همانجا هم از حسین و قیام حسین مستقیما و صراحتا یاد کرد. برای آل‌احمد مذهب، افیون توده‌ها نبود. «...دوتا چفیه خریدم، سه تا عصای خیزران، چند تا بسته عود شاخه‌ای و چهار تا قلم خودنویس و حضرات هم‌سفرها پرس و جو کنان که تو چه خریده‌ای؟ از قلم خوش‌شان آمد و چند نفری سراغ گرفتند که بخرند اما از خیزران خوش‌شان نیامد. کسی چیزی نگفت ولی می‌شد فهمید چرا. آخر تیری که گلوی علی اصغر را درید از چوب خیزران بود... مگر می‌شود سفرنامه حج بنویسی و گریز به کربلا نزنی؟»

این را نقل کردم که بگویم آسیب‌شناسی عزاداری از زبان چنین کســـی حتما خواندنی است!

چارسو

برخی نوحه‌ها به ترانه پاپ نزدیک شده است

عبدالجبار کاکایی، شـــاعر می‌ گوید: «مداحی‌هایی که می‌شنویم بیشتر به ترانه‌های پاپ نزدیک اســـت و از جهت ریتم و ملودی و حتی گاهی کلام با شعرهای مذهبی فاصله دارد.» این شاعر درباره برخی از نوحه‌هایی که امروز در قالب شـــعرهای آیینی خوانده می‌شود اظهار کرد: «به نظر می‌رسد یک اقدام عمومی برای اینکه سطح شعر مداحی و منبری ما بالا برود لازم است تا سواد و دانش ادبی این شاعران بالا برود و آثار وزین و سنگین‌تر بسرایند.» او با اشاره به نامناسب بودن شعرهای برخی نوحه‌ها و مداحی‌ها گفت: «آنچه ما از طریق رسانه‌ها یا هیات‌های مذهبی می‌شنویم، نشان‌دهنده آن است که انتخاب شعرها برای نوحه‌سرایی‌ها خوب نیست و هر سال هم همین مطلب را تکرار می‌ کنیم که معمولا این شعرها، شعرهای پیش‌پاافتاده‌ای هستند که سراینده‌های شـــان هم شاعران متوسطی هستند و صرفا ذوق و عشقی برای سرودن شعر مداحی دارند.»

پایان فیلمبرداری «مشت آخر» با حضور فخیم‌زاده

مهدی فخیم‌زاده، بازیگر و کارگردان ســـینما که یک ماه قبل به دلیل سانحه رانندگی در پشت صحنه فیلم سینمایی «مشت آخر» دچار حادثه شده بود این روزها، مراحل پایانی تولید این اثر را پشـــت سر می‌ گذارد. سیدحامد حسینی تهیه‌کننده جدیدترین اثر مهدی فخیم‌زاده است در گفت‌وگویی با «ایسنا» درباره آخرین مراحل ساخت و تولید این اثر بیان کرد: «سکانس‌هایی از این فیلم که از زمان تصادف آقای فخیم‌زاده باقی مانده بود بعد از بهبود اوضاع جسمانی این هنرمند، در مردادماه ضبط شد و به این ترتیب فیلمبرداری آن به پایان رسیده است و اکنون در مرحله تدوین و صداگذاری قرار دارد.» او ادامه داد: «در مجموع چهار جلسه از فیلمبرداری «مشت آخر» که در همان لوکیشن چالوس قرار داشت باقی مانده بود اما با وجود آنکه هوا بیشتر اوقات بارانی بود، با حضور خود آقای فخیم‌زاده به سرانجام رسید. او هم توانست مدیریت خوبی داشته باشد و البته خودش هم در این سکانس‌ها جلوی دوربین نقش‌آفرینی کرد.»

مستندسازی برای یمن در حصار تحریم رسانه‌ای

روح‌الله رفیعی، کارگردان مستند سینمایی «فرزندان اویس» درباره این مستند گفت: «ساخت این مستند از بررسی سرگذشت پیروان زیدیه در طبرستان استان مازندران آغاز می‌شود و در ادامه به داستان‌ها و ماجراهای امروز ایران و منطقه می‌رسیم. ما در مستند «فرزندان اویس» به بررسی ریشه‌های اختلاف میان یمن و رژیم سعودی پرداختیم. ریشه این اختلافات به صدر اسلام باز می‌ گردد، یمنی‌ها هم همیشه مردمی حقیقت‌طلب و پشتیبان اهل بیت(ع) بودند.» وی افزود: «در جنگ هشت ساله تحمیلی حسین الحوثی، رهبر سابق زیدی‌های یمن و تعدادی دیگر از یمنی‌ها برای دفاع از ما به جبهه‌های جنگ می‌آیند اما به علت اینکه در آن زمان یمن با رژیم صدام ارتباط خوبی داشت و با توجه به ملاحظات امنیتی، آنها را به سمت کشور یمن باز می‌ گردانند.» کارگردان مستند «فرزندان اویس» گفت: «ما در حوزه رسانه می‌توانیم غربت و سختی یمنی‌ها را برای مردم جهان روایت کنیم ولی تحریم رسانه‌ای مانع حضور مستندسازان ایرانی در یمن است.»

ارشاد به محصولات نمایش خانگی نظارت کامل دارد

طی هفته‌های اخیر با ارائه تعدادی از محصولات تصویری در شبکه نمایش خانگی، انتقادهای زیادی نسبت به برخی از سکانس‌های این گونه سریال‌ها مطرح شد. به گفته برخی از کارشناسان و منتقدان، در این آثار، سبک زندگی مدرن و مبتذلی را به مخاطبانشـــان ارائه می‌ دهند. سیدعباس صالحی روز چهارشنبه در حاشیه نشســـت هیات دولت درباره نحوه نظارت وزارت ارشاد بر محتوای آثار نمایشی که اخیرا عرضه شده است، گفت: «در ارتباط با حوزه نظارت بر محصولات سینمایی هم در فیلم‌های سینمایی و هم در محصولات نمایش خانگی، وزارت فرهنگ و ارشـــاد قالب‌ها و روش‌های مختلف نظارتی دارد.» وی در بخـــش دیگـــری از صحبت‌هایش گفت: «فرآیند حوزه نظارتی محصولات نمایش خانگی به این صورت است که محصولات اولیه باید عرضه و نوعی نظام‌سنجی سلیقه‌ها باید صورت گیرد، این طور نیست که کل محصول یک جا عرضه شود و بعد تاییدیه بگیرد، بلکه مرحله به مرحله تایید می‌ شود.»